

NAV og samfunn • Samarbeid • For kommunen • Retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret

PUBLISERT 13.12.2016 | SIST ENDRET 16.12.2016

Retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet har fått i oppdrag fra Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet å utarbeide felles retningslinjer for samarbeid og ansvarsdeling mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret.

KAPITTEL 1. Ansvar og oppgaver

Det er et mål at barn og unge skal ha en levestandard og livsvilkår som fremmer deres fysiske, psykiske, åndelige og sosiale utvikling. Dette følger blant annet av FNs barnekonvensjon som er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2.

Barneverntjenestens og NAV-kontorets formål og oppgaver grenser opp mot hverandre, og tjenestene forholder seg ofte til de samme familiene og ungdommene. Det er viktig at tjenestene har tilstrekkelig kunnskap om hverandres ansvar og oppgaver, og at tjenestene etablerer et godt samarbeid.

Barneverntjenestens viktigste oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Hjelpen skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barnevernet har et ansvar for at barn og unge som utsettes for mishandling, alvorlige overgrep eller alvorlig omsorgssvikt sikres nødvendig beskyttelse.

NAV-kontoret møter mange som er foreldre, og forvalter tjenester som er av vesentlig betydning for barnefamilier. Formålsbestemmelsen i sosialtjenesteloven sier at loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Barn og unge er spesielt sårbare i vanskelige situasjoner, og i foreldrenes møte med NAV-kontoret må kontoret sørge for at deres særskilte behov blir ivaretatt.

Innledning

Formålet med retningslinjene er å bidra til bedre koordinering og samordning av tjenester overfor barn, unge og familier som har behov for hjelp fra begge tjenester. Retningslinjene omfatter hjelp til familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon som har behov for hjelp fra både barneverntjenesten og NAV-kontoret, og ungdom som mottar ettervernstiltak.

Retningslinjene er inndelt slik:

Kapittel 1 omhandler **ansvars- og oppgavedeling** mellom den kommunale barneverntjenesten og NAV-kontoret.

Kapittel 2 inneholder informasjon om NAV-kontoret og barneverntjenestens **plikt til å samarbeide**, og regler om **taushetsplikt og samtykke**.

Kapittel 3 omhandler **tjenester til familier** som er i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon, og sier blant annet noe om hvorvidt det er barneverntjenesten eller NAV-kontoret som har ansvar for å **følge opp familien** og hvem som skal **dekke utgifter** til fritidsaktiviteter.

Kapittel 4 omhandler **tjenester til ungdom** som mottar ettervernstiltak, og sier blant annet noe om hvem som har ansvar for å **følge opp ungdom** som mottar ettervernstiltak, og om det er barnverntjenesten eller NAV-kontoret som skal bistå ungdommen med **etablering i egen bolig**.

Målgruppen for retningslinjene er ansatte i barneverntjenesten og NAV-kontoret.

Vi håper retningslinjene vil bidra til å styrke samarbeidet mellom tjenestene slik at barn, unge og familier får de tjenestene de har behov for.

1.1 Barnevernets ansvar og oppgaver

1.1.1 Barnevernets organisering

Barnevernet i Norge består av det kommunale barnevernet og de statlige regionale barnevernsmyndighetene, Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Kommunene har ansvar for oppgaver som etter barnevernloven ikke er lagt til et statlig organ.

Bufetat bistår den kommunale barneverntjenesten med plassering av barn utenfor hjemmet, samt med rekruttering, oppfølging og veiledning av fosterhjem. Etaten har også ansvar for etablering, godkjenning og drift av institusjoner, herunder omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Bufetat har ansvar for at det til enhver tid finnes et tilgjengelig fosterhjems- og institusjonstilbud til barn og unge som har behov for det.

1.1.2 Den kommunale barneverntjenesten

Den kommunale barneverntjenesten har ansvaret for at barn som oppholder seg i kommunen og som har behov for barnevernets bistand, får den hjelpen de trenger. Dette omfatter hovedsakelig

- å jobbe forebyggende
- gi råd og veiledning
- gjennomgå bekymringsmeldinger
- foreta undersøkelser
- treffe vedtak om hjelpetiltak og akuttvedtak
- forberede saker for fylkesnemnda
- godkjenne fosterhjem
- følge opp barn som er plassert utenfor hjemmet

1.1.3 Barnevernets tjenester og tiltak

Barnevernlovens formål er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Hjelpen skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barnevernet har et ansvar for at barn og unge som utsettes for mishandling, alvorlige overgrep eller alvorlig omsorgssvikt sikres nødvendig beskyttelse.

Barnets beste skal alltid være avgjørende ved valg av tiltak etter barnevernloven. Dette innebærer at barnevernet alltid skal foreta en helhetlig og skjønnsmessig vurdering av hva som vil være barnets beste i det enkelte og konkrete tilfellet.

Barnevernets tiltak kan grovt sett deles inn i hjelpetiltak og omsorgstiltak. Hjelpetiltak settes som regel inn mens barnet bor hos sine foreldre, og iverksettes i all hovedsak bare dersom familien samtykker. Enkelte hjelpetiltak kan også iverksettes selv om familiene ikke samtykker. Omsorgsovertakelse er aktuelt dersom barn lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, og det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen som barnet får. Etter vedtak om omsorgsovertakelse plasseres barnet i fosterhjem eller institusjon. Saker om omsorgsovertakelse avgjøres av fylkesnemnda.

Tiltak etter barnevernloven kan treffes overfor barn under 18 år. Slike tiltak kan opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i barnevernloven inntil barnet har fylt 23 år, dersom barnet samtykker.

1.1.4 Brukermedvirkning

Barnet og ungdommens rett til å bli hørt og medvirke i egen sak er et sentralt prinsipp som har stor betydning i barnevernets saksbehandling, jf. barnevernloven § 4-1 andre ledd og forskrift om medvirkning og tillitsperson. Retten til medvirkning skal ivaretas i alle faser av barnevernets saksbehandling og oppfølging. Barnet eller ungdommen skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet eller ungdommen skal bli lyttet til, og barnet eller ungdommens synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet, jf. barnevernloven § 6-3 første ledd.

Etter barnevernloven § 6-3 andre ledd kan et barn som har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder opptre som part og gjøre gjeldende partsrettigheter.

1.2 NAVs ansvar og oppgaver

1.2.1 Arbeids- og velferdsforvaltningen

Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) består av Arbeids- og velferdsetaten (statlig del) og de kommunale tjenestene som inngår i NAV-kontoret.

NAV ble etablert for å få til en helhetlig og effektiv forvaltning som skal få flere i arbeid og aktivitet, og færre på stønad. Gjennom mer fleksibel og bedre samordnet bruk av statlige og lokale virkemidler vil personer som har sammensatte behov kunne få bedre tjenester. For at NAV skal få til gode tiltak for den enkelte og nå sine mål, er det i mange tilfeller også nødvendig å samarbeide med andre offentlige instanser, private aktører eller andre.

NAV sitt ansvar er blant annet regulert i NAV-loven, folketrygdloven, arbeidsmarkedsloven og sosialtjenesteloven. NAV har også ansvaret for forvaltningen av barnebidrag, kontantstøtte og barnetrygd.

1.2.2 NAV-kontoret

NAV-kontoret er et partnerskap mellom stat og kommune, og det er etablert NAV-kontorer som dekker alle landets kommuner.

NAV-kontoret skal som et minimum ivareta tjenestene som er regulert i sosialtjenesteloven. I tillegg kan det avtales at andre kommunale tjenester skal inngå i NAV-kontoret. Kommunale tjenester som rusoppfølging, booppfølging, brukerstyrt personlig assistanse, avlastningstiltak og støttekontakt er mange steder lagt til NAV-kontoret.

NAV-kontoret skal ivareta den enkeltes helhetlige behov for hjelp, og tilby en individuelt tilpasset oppfølging med de tjenester, tiltak og virkemidler kontoret rår over.

1.2.3 Tjenester, ytelser og tiltak

NAV har mange virkemidler som kan bidra til at personer kommer i arbeid eller aktivitet og som sikrer sosial og økonomisk trygghet. Hva den enkelte kan ha rett til er regulert i lover som NAV-loven, folketrygdloven, arbeidsmarkedsloven, sosialtjenesteloven, kontantstøtteloven, barnetrygdloven og barneloven (bidrag).

NAV-lovens formål er å legge til rette for en effektiv arbeids- og velferdsforvaltning, tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov og basert på en helhetlig og samordnet anvendelse av arbeidsmarkedsloven, folketrygdloven, sosialtjenesteloven og andre lover som forvaltes av arbeids- og velferdsforvaltningen. NAV-loven regulerer blant annet rett til behovs- og arbeidsevnevurdering, og individuell plan.

Folketrygdlovens formål er blant annet å gi økonomisk trygghet ved å sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall.

Arbeidsmarkedslovens formål er å bidra til å oppnå et inkluderende arbeidsliv gjennom et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse og lav arbeidsledighet. Loven regulerer blant annet arbeidsmarkedstiltakene, hjemler forskrifter om arbeidsrettede tiltak og tiltakspenger.

Sosialtjenestelovens formål er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal også bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven regulerer de fem tjenestene: opplysning, råd og veiledning, økonomisk stønad, midlertidig botilbud, individuell plan og kvalifiseringsprogram.

Barnetrygdloven, kontantstøtteloven og barneloven regulerer rett til barnetrygd, kontantstøtte og bidrag. Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter i forbindelse med det å ha barn, og virke omfordelende mellom familier med og uten barn. Kontantstøtte gis til foreldre med barn mellom ett og to år som ikke har fulltidsplass i barnehage med statsstøtte. Foreldre har etter barneloven plikt til å

bære utgiftene til forsørging og utdanning av barnet sitt. Den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, skal betale et fast månedlig pengebeløp (barnebidrag).

1.2.4 Brukermedvirkning

NAV-lovens § 15 og sosialtjenesteloven § 42 regulerer brukermedvirkningen i NAV. Brukermedvirkning er et førende prinsipp i NAV, og begge bestemmelser sier at tjenestetilbudet så langt som mulig skal utformes i samarbeid med den enkelte. Den som søker tjenester kjenner best egne behov og ønsker, og hva som skal til for å komme ut av en vanskelig situasjon. Hvis barn er berørte av tjenestetilbudet skal deres behov og eventuelle synspunkter som hovedregel fremmes gjennom foreldre og foresatte.

KAPITTEL 2. Samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret

Barneverntjenestens og NAV-kontorets formål og oppgaver grenser opp mot hverandre, og tjenestene forholder seg ofte til de samme familiene og ungdommene. Det er viktig at tjenestene har tilstrekkelig kunnskap om hverandres ansvar og oppgaver, og at tjenestene etablerer et godt samarbeid.

2.1 Plikt til å samarbeide

Både barneverntjenesteloven og sosialtjenesteloven har bestemmelser om plikt til å samarbeide for å sikre at de som skal bruke tjenestene får et godt tilbud. Tjenestene har plikt til å samarbeide både på system- og individnivå. Det er viktig å ivareta brukermedvirkning i samarbeidet.

Barnevernloven § 3-2 pålegger barneverntjenesten å medvirke til at barns interesser ivaretas av andre offentlige organer, og å samarbeide med andre sektorer og forvaltningsnivåer når dette kan bidra til å løse oppgaver som barneverntjenesten er pålagt etter loven.

Sosialtjenesteloven § 13 pålegger NAV-kontoret å medvirke til at sosiale hensyn blir ivaretatt også av andre deler av forvaltningen, og til å samarbeide med andre kommunale, fylkeskommunale og statlige organer.

2.1.1 Samarbeid på systemnivå

For å få til et godt samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret, bør det etableres fora og arenaer for samarbeid. Faste samarbeidsmøter vil kunne bidra til at felles utfordringer blir kjent og forsøkt forebygget eller løst. Samarbeid mellom tjenestene bør være forankret på ledernivå, og det kan være hensiktsmessig å inngå samarbeidsavtaler.

2.1.2 Samarbeid på individnivå

Hvordan det skal samarbeides på individnivå må vurderes fra sak til sak. En individuell plan kan være et godt verktøy for samarbeid. Både barneverntjenesten og NAV-kontoret har plikt til å utarbeide individuelle planer til personer som har behov for langvarige og koordinerte tjenester, jf. barnevernloven § 3-2 a, NAV-loven § 15 og sosialtjenesteloven § 28. Individuell plan skal ikke utarbeides uten at

det foreligger samtykke. Formålet med individuell plan er at familien eller ungdommen får et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud, og en person skal derfor kun ha én individuell plan. Både barneverntjenesten og NAV-kontoret må undersøke om det allerede foreligger en individuell plan og eventuelt være en bidragsyter i denne. Hvis personen ikke ønsker en individuell plan, er det likevel en plikt til å samarbeide for å få til en helhetlig oppfølging.

2.2 Taushetsplikt og samtykke

2.2.1 Taushetsplikt for ansatte i barneverntjenesten

Alle som utfører tjenester eller arbeid i barnevernet har taushetsplikt i henhold til barnevernloven § 6-7, jf. forvaltningsloven §§ 13-13 e. Taushetsplikten i barneverntjenesten er noe strengere enn den alminnelige forvaltningsmessige taushetsplikten. Se nærmere omtale av barnevernets taushetsplikt og opplysningsretten til barnevernet i Rundskriv Q-24, mars 2005.

2.2.2 Taushetsplikt for ansatte i NAV

Partnerskapet mellom kommune og stat i NAV-kontoret består i utgangspunktet av to adskilte forvaltningsorgan underlagt ulike bestemmelser om taushetsplikt. Taushetsplikt for ansatte som utfører tjeneste eller arbeid for Arbeids- og velferdsetaten (statlige del NAV), er regulert i NAV-loven § 7. Taushetsplikt for ansatte som utfører tjeneste eller arbeid for kommunen etter sosialtjenesteloven, er regulert i sosialtjenesteloven § 44. NAV-loven § 16 åpner for saksbehandling og oppfølging på tvers av det formelle skillet mellom stat og kommune i NAV-kontoret.

2.2.3 Unntak fra taushetsplikten

Taushetsplikt er en plikt til å tie om bestemte forhold, og en plikt til å hindre at uvedkommende får innsyn i slike forhold. Opplysninger som er taushetsbelagte skal i utgangspunktet ikke være tilgjengelige for andre enn personen som mottar opplysninger. For å kunne gi taushetsbelagte opplysninger videre, må det foreligge en lovhjemmel eller et samtykke som tillater det. Aktuelle lovhjemler er barnevernloven § 6-7 tredje ledd, NAV-lovens § 7 tredje ledd og sosialtjenestelovens § 44 tredje ledd. Selv om det er hjemmel for å utveksle opplysninger uten samtykke, bør det alltid først bes om samtykke, da man bør tilstrebe størst grad av åpenhet og samarbeid.

Hvis den som har krav på taushet samtykker i at opplysninger gjøres kjent for andre, oppheves taushetsplikten så langt samtykket gjelder. Dette er for eksempel aktuelt i samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret. Begge tjenester har anledning til å be om samtykke til samarbeid. Samtykket må være informert, uttrykkelig og frivillig.

Informert samtykke innebærer blant annet at personen skal ha fått og forstått hvem opplysninger kan hentes fra, hvem opplysninger kan gis til, hva slags opplysninger som kan innhentes eller gis videre, og konsekvensene av at opplysningene gis.

Et **uttrykkelig samtykke** innebærer at personen må ha gjort noe aktivt for å gi sitt samtykke, og samtykke bør gis skriftlig.

Frivillig samtykke innebærer at personen ikke kan pålegges å undertegne samtykkeerklæring, eller at samtykke gjøres til en forutsetning for å kunne få tjenester.

2.2.4 Opplysningsplikt

Barnevernloven § 6-4 gjelder for NAV-kontoret, og handler om opplysningsplikt til barneverntjenesten. Det er i tillegg en egen bestemmelse i sosialtjenestelovens § 45 og i folketrygdloven § 25-11 som regulerer opplysningsplikt til barneverntjenesten. Opplysningsplikten er et selvstendig og personlig ansvar som påhviler den enkelte saksbehandler.

NAV-kontoret har:

- Oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.
- Opplysningsplikt til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at barnet er utsatt for alvorlig omsorgssvikt, har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, eller når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel.
- Opplysningsplikt til barneverntjenesten etter pålegg fra barneverntjenesten.

Se nærmere omtale av opplysningsplikten i Rundskriv til sosialtjenesteloven (Hovednr. 35) og på bufdir.no

KAPITTEL 3. Tjenester til familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon

Barneverntjenesten og NAV-kontoret møter mange av de samme familiene. Det kan da oppstå spørsmål som:

- Er det barneverntjenesten eller NAV-kontoret som har ansvar for å følge opp familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon?
- Skal barneverntjenesten henvise familier som har behov for økonomiske ytelser til NAV-kontoret?
- Skal familier fortsette å ha kontakt med barnevernet når familiens behov kun er knyttet til økonomi?
- Skal barneverntjenesten eller NAV-kontoret dekke utgifter til fritidsaktiviteter?
- Skal barneverntjenesten eller NAV-kontoret dekke utgifter til barnehage og skolefritidsordning (SFO)?

3.1 Tjenester fra barneverntjenesten

Frivillige hjelpetiltak er det hyppigste brukte tiltaket i barnevernet, og har som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien. Hjelpetiltak reguleres i barnevernloven § 4-4 og iverksettes etter at barneverntjenesten har foretatt undersøkelser, jf. barnevernloven § 4-3.

Grunnvilkåret for å sette inn hjelpetiltak er at barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har et særlig behov for hjelp, jf. barnevernloven § 4-4 andre ledd. Kravet om at barnet må ha et særlig behov for hjelp innebærer at hjelpebehovet er større enn det som er vanlig for de fleste andre barn.

Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien, jf. § 4-4 første ledd. Hjelpetiltakene bør derfor ha et ressursperspektiv, ta utgangspunkt i barnets og familiens konkrete situasjon, og være målrettet mot de risikofaktorer som skaper eller opprettholder barnets og familiens vansker.

Det finnes en rekke ulike typer hjelpetiltak, og det er viktig å finne tiltak som svarer til den enkelte families utfordringer. For å få til en positiv endring hos barnet eller i familien vil det være behov for hjelpetiltak som er kompenserende (støttende) og omsorgsendrende. Kompenserende tiltak er tiltak som avhjelper barnets og familiens situasjon. Omsorgsendrende tiltak er tiltak som skal skape varige endringer for barna i familiene. Dette skapes gjennom arbeid med å utvikle foreldrenes forståelse og ferdigheter, utvikle samspillet mellom foreldrene og barnet, og bidra til å aktivere ressurser og nettverk rundt barnet. Kompenserende tiltak bør brukes som et supplement til omsorgsendrende tiltak.

Økonomisk bistand fra barneverntjenesten er et kompenserende tiltak. Innenfor snevre rammer har barneverntjenesten mulighet til å yte økonomisk bistand som hjelpetiltak direkte for barnet, og kan etter en konkret vurdering fatte vedtak om økonomisk stønad, enten alene eller i kombinasjon med andre tiltak.

Andre kompenserende hjelpetiltak som barneverntjenesten kan iverksette er å sørge for at barnet får plass i barnehage eller skolefritidsordning (SFO). Formålet med slike tiltak vil ofte være en kombinasjon av utviklingsstøtte til barnet og avlastning for foreldrene.

Barneverntjenesten kan sette i verk tiltak for å stimulere barnet sosialt i fritiden, som å medvirke til at barnet kan delta i ulike typer fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteter kan kombineres med oppnevning av støttekontakt som kan hjelpe barnet til og fra aktiviteter.

Hovedregelen er at hjelpetiltak etter § 4-4 skal være frivillige. Det kan likevel besluttes at enkelte tiltak skal iverksettes ved pålegg. Det vil si at foreldrene ikke kan motsette seg tiltaket. Vedtakskompetansen er lagt til fylkesnemnda.

For mer fordypende informasjon om hjelpetiltak vises det til Rundskriv nr. Q-0982 fra Barne- og likestillingsdepartementet.

3.2 Tjenester fra NAV

NAV-kontoret skal ivareta den enkeltes helhetlige behov for bistand, og tilby en individuelt tilpasset oppfølging med de tjenester, tiltak og virkemidler som kontoret rår over. Det innebærer blant annet at NAV-kontoret skal gi informasjon og veiledning, og hjelpe til med å identifisere hjelpebehovet til den enkelte. Hvis en person som søker tjenester fra NAV-kontoret har barn, skal barnas behov vurderes og ivaretas særskilt.

Det er den enkeltes behov som er utgangspunkt for hvilken hjelp som skal og kan gis. For personer som er i en økonomisk eller sosialt vanskelig situasjon, er det følgende tjenester og ytelser som er mest aktuelle:

3.2.1 Arbeidsrettet oppfølging

Hvis en eller begge foreldrene ønsker eller trenger hjelp til å komme i arbeid, har de rett til en behovs- og eventuelt arbeidsevnevurdering, jf. NAV-loven § 14a. Utfallet av denne vurderingen er styrende for den hjelpen NAV-kontoret gir den enkelte.

NAV-kontoret har tilgang til en rekke tiltak og virkemidler som kan være nødvendige og hensiktsmessige i den arbeidsrettede oppfølgingen. NAV har for eksempel tiltak som arbeidstrening/arbeidspraksis, jobbklubb, mentor, opplæring og lønnstilskudd. Enkelte kan også ha rett til Kvalifiseringsprogram, jf. sosialtjenesteloven § 29 flg. og arbeidsavklaringspenger, jf. folketrygdløven kapittel 11.

Les mer på nav.no om Oppfølging og tiltak for å komme i jobb.

3.2.2 Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven

Stønad til livsopphold etter § 18 skal sikre alle som oppholder seg i Norge et forsvarlig livsopphold. Personer som ikke har tilstrekkelig med penger til å dekke sine levekostnader gjennom arbeid, egne midler eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad, jf. sosialtjenesteloven § 18. Hovedprinsippet for behandling av søknad om økonomisk stønad, er at det skal foretas konkrete og individuelle vurderinger av hjelpebehov, stønadsbeløp og stønadsform. Årsaken til hjelpebehovet er uten betydning. Økonomisk stønad er subsidier ytelse. Det innebærer at det i vurderingen av om det skal ytes stønad, og i beregningen av stønadsnivå, kan tas hensyn til alle former for inntekter, forsørgelse, ytelser, støtte og egne midler som personen har tilgang til. Økonomisk stønad skal sikre personen et forsvarlig livsopphold.

Hvis personen har barn, skal det tas særlig hensyn til barnas behov. Barn og unge skal sikres en trygg oppvekst og kunne delta i alminnelige fritidsaktiviteter, uavhengig av foreldrenes økonomi. Utgifter til barnepass ligger normalt utenfor livsoppholdet, og forutsettes dekket av andre ordninger som stønad til barnetilsyn og ulike kommunale støtteordninger. Det kan imidlertid tas hensyn til slike utgifter hvis de ikke dekkes av andre ordninger, og hvis barnepass er en forutsetning for at foreldrene er i arbeid, arbeidsrettet aktivitet eller utdanning. Det kan også være tilfeller der hensynet til barnets behov tilsier at slike utgifter dekkes.

Stønad i særlige tilfeller etter § 19 skal fange opp ulike behov for økonomisk hjelp som ikke dekkes gjennom stønad til livsopphold etter § 18. Hvis NAV-kontoret avslår stønad etter § 18, skal det vurderes om stønad *kan* innvilges etter § 19. Det kan for eksempel være aktuelt å innvilge stønad for å dekke utgifter til ferie eller ferieaktiviteter for barn, unge eller familien. Stønad etter § 19 er ikke en pliktmessig ytelse, men det kan i konkrete tilfeller være åpenbart urimelig å ikke yte hjelp.

Les mer på nav.no om Sosiale tjenester i NAV-kontoret.

Se Rundskriv om sosialetjenesteloven.

3.2.3 Opplysning, råd og veiledning etter sosialtjenesteloven

Opplysning, råd og veiledning etter sosialtjenesteloven § 17 skal både bidra til å forebygge og løse sosiale problemer. Tjenesten omfatter alt fra enklere veiledning for å kunne håndtere hverdagen, til faglig kvalifisert råd og familieoppfølging. Gjennom motivasjons- og endringsarbeid skal tjenesten styrke den enkeltes mulighet til å mestre egen livssituasjon på ulike områder, som arbeid og aktivitet,

økonomi, hjemme- og bosituasjon, helse, fritid og nettverk. Formålet med økonomisk rådgivning er tredelt: å forebygge økonomiske problemer, å søke å løse akutte økonomiske problemer, og å bidra til å finne helhetlige og varige løsninger.

Les mer på nav.no om Sosiale tjenester i NAV-kontoret.

Se Rundskriv om sosialetjenesteloven.

3.2.4 Barnetrygd og barnebidrag

Barnetrygd skal bidra til å dekke utgifter i forbindelse med det å ha barn, og virke omfordelende mellom familier med og uten barn. Foreldre har etter barneloven plikt til å bære utgiftene til forsørgelse og utdanning av barnet sitt. Den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, skal betale et fast månedlig pengebeløp (barnebidrag).

Les mer om barnetrygd og barnebidrag på nav.no.

3.2.5 Stønad til enslig mor eller far

Stønad til enslig mor eller far skal sikre inntekt for de som har aleneomsorg for barn, og bidra til at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Enslig mor eller far kan ha rett til overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og eventuelt stønad til skolepenger. De kan også ha rett til utvidet barnetrygd.

Les mer på nav.no om stønader til enslig mor eller far.

3.3 Ansvarsfordeling og samarbeid om familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon

3.3.1 Er det barneverntjenesten eller NAV-kontoret som har ansvaret for familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon?

Både barneverntjenesten og NAV-kontoret kan ha ansvar for familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon. Hvem som har ansvar for å hjelpe i en konkret situasjon, vil være avhengig av hva problemene består i og hvilke tiltak familien trenger. Ofte vil et samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret være nødvendig og hensiktsmessig for å bistå familier med sammensatte og langvarige behov.

For at **barneverntjenesten** skal ha et ansvar for å hjelpe familien, må grunnvilkåret for å sette inn hjelpetiltak etter barnevernloven være oppfylt. Barnet må på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner, ha et særlig behov for hjelp, jf. barnevernloven § 4-4 andre ledd. Kravet om at barnet må ha et særlig behov for hjelp, innebærer at hjelpebehovet er større enn det som er vanlig for de fleste andre barn.

Hvis familien er i en vanskelig situasjon fordi foreldrene ikke har tilstrekkelig med penger til å dekke sine utgifter, har utfordringer med å disponere pengene eller foreldrene ikke er i arbeid, er det som hovedregel **NAV-kontoret** som har ansvaret for å gi hjelp.

Kommunenes organisering av arbeidet med familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon vil også ha betydning for ansvarsfordeling og samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret. Barneverntjenesten og NAV-kontoret bør vurdere å inngå generelle avtaler og samarbeidsrutiner. Slike avtaler bør ledelsesforankres.

3.3.2 Skal barneverntjenesten henvise familier som har behov for økonomiske ytelser til NAV-kontoret?

Økonomisk stønad til utsatte barn og unge og deres familier, er en oppgave som fortrinnsvis ligger til NAV-kontoret. Økonomisk stønad som hjelpetiltak skal ikke gis som erstatning for økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven. Følgende momenter kan ha betydning for vurderingen av hvem som har ansvaret for å hjelpe familien i en konkret situasjon:

- Dersom familien har behov for stønad til dekning av mat og drikke, klær og sko, fritidsaktiviteter, boutgifter, strøm, telefon eller andre utgifter til livsopphold, skal barneverntjenesten henvise familien til NAV-kontoret.
- Hvis NAV-kontoret avslår søknad om økonomisk stønad, for eksempel fordi familien har arbeidsinntekt eller egne midler til å dekke utgiftene, må barneverntjenesten vurdere hvorvidt barnet har et særskilt behov for denne støtten i det konkrete tilfellet. Støtten må ha et formål som kommer barnet til gode. Det er en forutsetning for støtte etter barnevernloven at det kan bidra til positiv endring hos barnet eller i familien.
- Dersom familien ikke har kontakt med NAV-kontoret, og hjelpebehovet antas å være kortvarig og knyttet til formål som kommer barnet til gode, kan det ut fra en individuell vurdering være hensiktsmessig at familien slipper å levere søknad til NAV-kontoret. Grunnvilkåret om at barnet må ha et særlig behov for hjelp må være tilstede.

Barneverntjenesten bør være oppmerksom på at NAV-kontoret forvalter en rekke tjenester og ytelser som familien kan ha behov for ut over økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven. Dersom foreldrene står utenfor arbeidsmarkedet, kan de ha behov for hjelp til å komme i arbeid eller aktivitet. Dersom foreldrene har en fast inntekt, men likevel har økonomiske problemer, kan de ha behov for økonomisk rådgivning. Foreldrene kan også ha behov for hjelp til å søke ytelser etter folketrygdloven, for eksempel kan enslige forsørgere søke stønad til barnetilsyn.

3.3.3 Skal familier fortsette å ha kontakt med barnevernet når familiens behov kun er knyttet til økonomi?

I en del saker gir barneverntjenesten kompenserende tiltak sammen med omsorgsendrende tiltak. Når barnets omsorgssituasjon anses å være tilfredsstillende, og familien har oppnådd den ønskede endring med tanke på omsorgen for barna, skal barneverntjenesten henlegge barnevernssaken. I tilfeller hvor familien fortsatt har behov for kompenserende tiltak knyttet til økonomi, og det ikke lenger er behov for omsorgsendrende tiltak, vil utgangspunktet være at ansvaret for å hjelpe familien ligger til NAV-kontoret.

Barneverntjenesten må undersøke om familien trenger hjelp til å etablere kontakt med NAV-kontoret. Barneverntjenesten må også sikre at familiens behov er ivaretatt inntil NAV-kontoret overtar ansvaret.

3.3.4 Skal barneverntjenesten eller NAV-kontoret dekke utgifter til

fritidsaktiviteter?

Følgende momenter kan være relevante i en vurdering av hvorvidt barneverntjenesten eller NAV-kontoret skal dekke utgifter til fritidsaktiviteter:

- Dersom behovet for støtte til fritidsaktiviteter først og fremst er knyttet til familiens økonomiske situasjon, og ikke barnas særskilte behov, er utgangspunktet at familien må søke NAV-kontoret om dekning av utgiftene.
- Dersom barnet har særskilte behov for å delta på fritidsaktiviteter, kan barneverntjenesten sette i verk tiltak som bidrar til dette. Tiltak som fritidsaktiviteter kan eventuelt kombineres med oppnevning av en støttekontakt som kan hjelpe til med å bringe barnet til og fra aktiviteter. I de tilfellene hvor det er barnets særskilte behov som er førende for at tiltaket er iverksatt, er det barneverntjenesten som er ansvarlig for å dekke utgiftene.
- Dersom familien ikke har rett på ytelser fra NAV-kontoret, for eksempel fordi familien har arbeidsinntekt, må barneverntjenesten vurdere barnets særskilte behov for fritidsaktiviteten som hjelpetiltak, selv om det ikke var barneverntjenesten som iverksatte tiltaket.
- Dersom hjelpetiltaket blir pålagt jf. barnevernloven § 4-4 tredje til femte ledd, har barneverntjenesten det økonomiske ansvaret for tiltaket jfr. § 9-1, 2. ledd.

3.3.5 Skal barneverntjenesten eller NAV-kontoret dekke utgifter til barnehage og skolefritidsordning (SFO)?

Både barneverntjenesten og NAV-kontoret har veiledningsplikt og bør bistå foreldre med å undersøke om det finnes støtteordninger familien kan søke på. Det bør undersøkes om familien faller inn under ordningene om gratis kjernetid i barnehage eller nasjonal ordning for reduksjon i foreldrebetalingen etter forskrift om foreldrebetaling i barnehager. Dersom mor eller far er enslig forsørger, kan familien har rett til stønad til barnetilsyn og utvidet barnetrygd.

Dersom ingen av ordningene ovenfor er aktuelle for familien, eller i påvente av at søknad om ordningene blir behandlet, er følgende momenter relevante for å vurdere om det er barneverntjenesten eller NAV-kontoret som skal dekke utgiftene:

- Dersom støtte til å betale barnehage eller SFO er knyttet til familiens økonomiske situasjon, og barnet ikke har et særskilt behov for dette som hjelpetiltak, er utgangspunktet at det må søkes NAV-kontoret om dekning av utgiftene.
- Dersom barnet har et særskilt behov for barnehageplass eller SFO, kan barneverntjenesten iverksette dette som hjelpetiltak. Formålet med slike tiltak vil ofte være en kombinasjon av utviklingsstøtte til barnet og avlastning for foreldrene. Barnet må ha et særskilt behov for det tilbudet barnehagen eller SFO gir.
- Dersom hjelpetiltaket blir pålagt, jf. barnevernloven § 4-4 tredje til femte ledd, har barneverntjenesten det økonomiske ansvaret for tiltaket, jf. § 9-1, 2. ledd.

KAPITTEL 4. Tjenester til ungdom som mottar ettervernstiltak

Ungdom mellom 18 og 23 år, som har hatt tiltak i barnevernet, kan ha behov for og rett til tjenester fra både barneverntjenesten og NAV-kontoret. De kan da oppstå spørsmål som:

- Hvem har ansvar for å følge opp ungdom som mottar ettervernstiltak?
- Skal alle ungdommer som har kontakt med barnevernet bli brukere av NAV-kontoret?
- Hva med ungdom som selv oppsøker NAV-kontoret uten at barneverntjenesten er informert?
- Skal barneverntjenesten eller NAV-kontoret bistå ungdommen med etablering i egen bolig?
- Hva hvis ungdommen ønsker å etablere seg i kommunen hvor vedkommende har bodd på institusjon eller i fosterhjem?

4.1 Ettervern etter barnevernloven

Mange ungdommer som har vært under barnevernets omsorg kan ha et mindre nettverk enn ungdommer flest. Målsettingen med å gi tiltak til ungdom i barnevernet etter fylte 18 år og opp til 23 år, er at også disse ungdommene skal få nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse. Formålet med tiltak etter fylte 18 år er å bidra til at ungdommene opplever overgangen til en selvstendig voksentilværelse som trygg og forutsigbar. Overgangen til en selvstendig voksentilværelse er en prosess der ungdommen skal gjøres godt forberedt på en av de største forandringene i livet.

Barnevernloven § 1-3 annet ledd gir adgang til å opprettholde igangsatte tiltak, eller erstatte disse med andre tiltak, inntil ungdommen har fylt 23 år. Dette gjelder både for ungdom hvor det har vært truffet vedtak om omsorgsovertakelse, og for ungdom som har mottatt hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4. Tiltak etter loven kan også gis selv om ungdommen i en kortere periode før fylte 18 år ikke har mottatt tiltak fra barneverntjenesten. I utgangspunktet kan alle typer tiltak etter loven opprettholdes. Nye hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 kan også iverksettes.

Tiltak kan (med unntak av tiltak etter § 4-24) bare opprettholdes dersom den enkelte ungdom selv samtykker. At det er tale om frivillige tiltak innebærer at det er tiltak etter barnevernloven §§ 4-4 og 4-26 som vil være aktuelle for ungdom over 18 år.

4.1.1 Plan om ettervernstiltak

Barneverntjenesten skal i god tid før ungdommen fyller 18 år, informere om adgangen til å opprettholde tiltak etter fylte 18 år, og avklare med ungdommen hva hun/han selv ønsker.

Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen for ungdommen, skal det vurderes om plasseringen skal opprettholdes, eller om ungdommen skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år. Vurderingen skal gjøres i samarbeid med ungdommen, og i god tid før hun/han fyller 18 år. Dersom ungdommen samtykker, skal det utarbeides en plan for fremtidige tiltak, jf. barnevernloven § 4-15 fjerde ledd. Det fremgår av bestemmelsen at planen kan endres. Dersom ungdommen bor i fosterhjem, skal fosterforeldrene involveres i planleggingen så tidlig som mulig. Når ungdommen har fylt 18 år og ettervernstiltaket er iverksatt, må det utarbeides en tiltaksplan, jf. barnevernloven § 4-5. Ungdommens tiltaksplan skal tydeliggjøre hva som er ungdommens særlige behov og hvordan disse skal imøtekommes. Tydeliggjøring av tiltak og planleggingen av hva som skal skje etter fylte 18 år skal således gjøres i tiltaksplanen. Tiltaksplanene skal evalueres regelmessig, jf. barnevernloven § 4-5.

4.1.2 Hva kan ettervernstiltaket bestå i?

Hva den enkelte ungdom har behov for vil bero på en individuell vurdering. Barneverntjenesten bør være fleksibel og kreativ når tiltakene opprettes, slik at forholdene legges best mulig til rette for overgang til en selvstendig tilværelse.

En del ungdommer fortsetter å bo i fosterhjem frem til de er ferdige med videregående opplæring. Ungdom som flytter for seg selv trenger ofte råd og veiledning på mange ulike områder, for eksempel når det gjelder arbeid og utdanning, bolig eller økonomiske forhold. Videre vil mange kunne ha behov for hjelp til å sikre en tilknytning til familie og nettverk, og til voksne som kan følge dem på veien til selvstendighet. Barneverntjenesten har også anledning til å fatte vedtak om økonomisk støtte dersom det anses til barnets beste, for eksempel dersom det vil hjelpe ungdommen til å klare en selvstendig voksentilværelse.

Det overordnede målet med tiltak etter 18 år er at ungdommen gradvis skal settes i stand til å greie seg på egen hånd, og ha et godt nettverk rundt seg. De tiltakene som settes inn bør derfor utformes slik at ungdommen gis mulighet til nettopp en slik utvikling. Dette tilsier at tiltak bør kunne endres etter hvert som ungdommens behov endrer seg.

4.1.3 Ungdommen kan ombestemme seg

Hvis ungdommen ikke ønsker tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år, skal hun/han gjøres oppmerksom på at de har mulighet til å ombestemme seg. For ungdommer som ikke ønsker videre tiltak fra barneverntjenesten bør man prøve å inngå avtale om at kontakten opprettholdes. Under enhver omstendighet bør ungdom som har takket nei til ettervernstiltak kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet, for å høre om de ønsker bistand fra barneverntjenesten. Dersom ungdommen i mellomtiden har flyttet til en annen kommune, er det fortsatt den kommunen som hadde omsorgen for ungdommen som har dette ansvaret.

4.1.4 Begrunnelsesplikt ved opphør eller avslag av ettervernstiltak og klageadgang

Det følger av barnevernloven § 1-3 annet ledd at barneverntjenesten har en begrunnelsesplikt ved opphør av tiltak, eller avslag på søknad om tiltak etter 18 år. Opphør av tiltak eller avslag på søknad om tiltak skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste i henhold til barnevernloven § 4-1. Det samme gjelder dersom ungdommen søker om et konkret etterverntiltak som ikke blir innvilget.

Ungdom som mottar ettervernstiltak har gjerne et «hovedvedtak», eksempelvis hybeltiltak eller råd og veiledning. Ungdom kan i møte med barneverntjenesten formidle ønsker om andre tiltak i tillegg, gjerne i form av økonomisk stønad til ulike formål. Dette kan eksempelvis være førerkort, PC eller fritidsaktiviteter. Hvis slike ønsker blir framsatt muntlig, bør ungdommen gis veiledning i å utarbeide en skriftlig søknad, eller barneverntjenesten kan bistå i å utforme en søknad. Innvilgelse, delvis innvilgelse og avslag på søknaden skal gis i form av enkeltvedtak.

Hvis ungdom får avslag på søknad om et bestemt tiltak, skal ungdommen gjøres oppmerksom på klageadgangen til Fylkesmannen etter barnevernloven §§ 6-5 og 6-6.

For mer fordypning om ettervern generelt, vises det til Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år.

4.2 NAVs oppfølging av ungdom

NAV-kontoret skal ivareta den enkeltes helhetlige behov for bistand, og tilby en individuelt tilpasset oppfølging med de tjenester, tiltak og virkemidler som kontoret rår over. Det er den enkeltes behov som er utgangspunkt for hvilken hjelp som skal og kan gis.

NAV-kontoret har etter sosialtjenesteloven § 17 en veiledningsplikt gjennom oppsøkende virksomhet når det antas å foreligge et slikt behov. Et eksempel på dette kan være oppsøkende og motiverende arbeid overfor ungdom som unndrar seg hjelp eller ikke selv oppsøker hjelp.

Ungdom kan ha rett til de tjenester og ytelser som er omtalt i punkt 4.3. Ungdom kan imidlertid ha andre behov enn voksne, og de mest aktuelle tjenester og ytelser er:

4.2.1 Arbeidsrettet oppfølging og ytelser

Ungdom som ønsker eller trenger bistand for å komme i arbeid har rett til en behovs- og eventuelt arbeidsevnevurdering, jf. NAV-loven § 14 a. Utfallet av denne vurderingen er styrende for den hjelpen NAV-kontoret gir den enkelte. Det kan for eksempel være nødvendig og hensiktsmessig med tiltak og virkemidler som arbeidstrening/arbeidspraksis eller jobbklubb. Ungdom kan ha rett til ytelser som dagpenger og arbeidsavklaringspenger. Ungdom kan også ha rett til Kvalifiseringsprogram, jf. sosialtjenesteloven § 29 flg.

4.2.2 Tjenester etter sosialtjenesteloven

Opplysning, råd og veiledning, jf. § 17, kan for eksempel være aktuelt for ungdom som har droppet ut av videregående opplæring eller står i fare for å gjøre det. Gjennom motivasjons- og endringsarbeid skal tjenesten styrke den enkeltes mulighet til å mestre egen livssituasjon på ulike områder, som arbeid og aktivitet, økonomi, hjemme- og bosituasjon, helse, fritid og nettverk. Økonomisk rådgivning som for eksempel opplæring i økonomistyring og budsjettering, konkrete økonomiske råd eller kontakt med kreditorer kan være aktuelt for ungdom med økonomiske problemer. Ungdom kan også ha rett økonomisk stønad etter §§ 18 og 19, for eksempel for å dekke boustgifter eller andre utgifter til livsopphold. Ungdom som har behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til individuell plan, jf. § 28.

Se Rundskriv om sosialetjenesteloven.

4.2.3 Andre kommunale tjenester

Ungdom kan ha behov for kommunale tjenester som rusoppfølging, boligjenester eller booppfølging, og i enkelte kommuner er disse tjenestene lagt til NAV-kontoret.

Ungdom er en prioritert gruppe i NAV. Mange NAV-kontor har organisert oppfølging av ungdom i egne team, eller har opprettet egne kontaktpersoner i NAV-kontoret som skal følge opp ungdommer. Målet er å hjelpe ungdommen tilbake til utdanning hvis videregående opplæring ikke er fullført, eller bistå ungdommen gjennom arbeidsrettet oppfølging slik at de kommer i arbeid.

NAV-kontoret har tilgang til en fordypningsmodul som omhandler møte med ungdommer i sin faglige «Veiledningsplattform». I tillegg har AFI utarbeidet et eget tipshefte (PDF) med henvisninger til gode grep i oppfølgingen av ungdom.

4.3 Ansvarsfordeling og samarbeid om ungdom som mottar ettervernstiltak fra barneverntjenesten

4.3.1 Hvem har ansvar for å følge opp ungdom som mottar ettervernstiltak?

Både barneverntjenesten og NAV-kontoret kan ha ansvar for ungdom mellom 18 og 23 år som mottar ettervernstiltak. Ungdom som mottar ettervernstiltak har svært ulike behov. Noen ungdommer vil trenge spesielt tilrettelagt bistand, for eksempel ungdom med nedsatt funksjonsevne, ungdom med rusproblemer og ungdom som har kommet til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. Ansvarsfordelingen og samarbeidet mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret må bero på en individuell vurdering av ungdommens behov.

Kommunenes organisering av ungdomsarbeidet og eventuelle avtaler eller samarbeidsrutiner i kommunen vil også ha betydning for ansvarsfordeling og samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret. Barneverntjenesten og NAV-kontoret bør vurdere å inngå generelle avtaler og samarbeidsrutiner. Slike avtaler bør ledelsesforankres.

4.3.2 Skal alle ungdommer som har kontakt med barnevernet bli brukere av NAV-kontoret?

Siden både barneverntjenesten og NAV-kontoret kan ha ansvar for ungdom mellom 18 og 23 år som mottar ettervernstiltak, er det tre ulike alternativer for ansvarsfordeling som vil være aktuelle:

- Ungdommen mottar kun ettervernstiltak fra barneverntjenesten
- Ungdommen har tiltak og tjenester fra begge tjenestene samtidig
- Ungdommen overføres fra barneverntjenesten til NAV-kontoret

Det anbefales at barneverntjenesten og NAV-kontoret inngår generell samarbeidsavtaler eller samarbeidsrutiner om oppfølging av ungdom som mottar ettervernstiltak. Hvem som skal følge opp i det konkrete tilfellet må likevel baseres på en individuell vurdering av ungdommens behov. De tre alternativene krever ulik grad av samarbeid mellom tjenestene.

Ungdommen mottar kun ettervernstiltak fra barneverntjenesten

Målsettingen med å gi ettervernstiltak til ungdom i barnevernet etter fylte 18 år, er at ungdommene skal få nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse. Ut fra en individuell vurdering av ungdommens behov, kan barneverntjenesten vurdere at ettervernstiltak fra barneverntjenesten gir den beste hjelpen, og at NAV-kontoret ikke bør kobles inn. Dette kan for

eksempel gjelde ungdom som har behov for fortsatt fosterhjems- eller institusjonsplassering. Barneverntjenesten kan også vurdere at videreføring av hjelpetiltak og/eller iverksettelse av nye hjelpetiltak vil gi ungdommen mer tilpasset hjelp enn det NAV-kontoret kan gi.

For ungdom som har vært under barnevernets omsorg, har barnevernet overtatt ansvaret for den daglige omsorgen. Foreldre har forsørgeransvar for ungdom over 18 år som går i videregående opplæring. Barnevernet bør derfor dekke utgifter til husleie og livsopphold så lenge ungdommen går i videregående opplæring. Hjelpen fra barnevernet bør videreføres dersom det er sannsynlig at ungdommen etter avsluttet skolegang blir selvhjulpne gjennom arbeid eller videre studier innen en rimelig tidsperiode.

Samarbeid

Barneverntjenesten bør informere ungdommen om NAV-kontorets tjenester som hjelp til å komme i jobb, og eventuelt bistå i kontakten med NAV-kontoret etter videregående opplæring dersom ungdommen ikke i løpet av rimelig tid finner jobb, eller kommer i gang med videre studier.

Ungdommen har tiltak og tjenester fra begge tjenestene samtidig

Barneverntjenesten kan i samråd med ungdommen ta kontakt med NAV-kontoret for å etablere et samarbeid om tiltak og tjenester.

I dagens samfunn er det avgjørende at ungdom mestrer utdanning eller jobb, bolig og økonomi, og at de har et godt sosialt nettverk. Fordelen med et parallelt løp med tiltak og tjenester både fra barneverntjenesten og NAV-kontoret, er at ungdommen får et mer helhetlig tilbud. Dette kan være viktig for ungdom som har sammensatte problemer og behov for koordinerte tjenester. Barneverntjenesten vil i større grad enn NAV-kontoret kunne ivareta ungdommens utviklings- og omsorgsbehov. NAV-kontoret vil bedre enn barneverntjenesten gi arbeidsrettet oppfølging og råd og veiledning når det gjelder økonomi.

Samarbeid

En løsning hvor ungdommen mottar tiltak fra både barneverntjenesten og NAV-kontoret krever et utstrakt samarbeid. Det er viktig å bli enige om hvilke tiltak som skal iverksettes og sikre at tiltakene er koordinert.

Barneverntjenesten og NAV-kontoret må bli enige om hvem som skal dekke ungdommens utgifter til livsopphold og husleie, og om hvordan man forholder seg til andre søknader om økonomiske ytelser. Dette kan for eksempel være søknader om ferie- og fritidsaktiviteter, PC eller lignende.

Barneverntjenesten og NAV-kontoret bør inngå generelle avtaler som regulerer samarbeid og ansvarsfordeling når det gjelder økonomisk ytelser for ungdom med ettervernstiltak som mottar tiltak fra begge tjenestene. Ansvarsfordelingen i en konkret sak må likevel bero på en individuell vurdering av hva som er mest hensiktsmessig ut fra ungdommens behov.

Et eksempel på ansvarsfordeling kan være at NAV-kontoret gir arbeidsrettet oppfølging og eventuelt dekker ungdommens utgifter til husleie, mens barneverntjenesten gir tiltak som oppfølging av miljøarbeider, eller råd og veiledning.

Ungdommen overføres fra barneverntjenesten til NAV-kontoret

En grunn til at ungdom overføres til NAV-kontoret, er at ungdommen selv ønsker selv å avslutte tiltakene eller kontakten med barnevernet. Ungdom som har sagt nei til ettervernstiltak, bør motiveres av barneverntjenesten til å opprettholde kontakten. Barneverntjenesten bør informere ungdommen om NAV-kontorets tjenester og tiltak, og også gi informasjon om rettigheter og plikter knyttet til tjenester og ytelser fra NAV, slik ungdommen kan få et bedre grunnlag for å vurdere om det er riktig å avslutte barnevernstiltakene.

Ungdom som har takket nei til ettervernstiltak, bør kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet for å høre om de ønsker bistand fra barneverntjenesten. Selv om ungdommen er overført til NAV-kontoret, gjelder angreretten på ettervernstiltak etter barnevernloven. NAV-kontoret bør også ha oppmerksomhet på angreretten, og eventuelt veilede ungdommen om dette.

En annen grunn til at ungdom overføres til NAV-kontoret, er at barneverntjenesten vurderer at det vil være til *barnets beste* at barnevernstiltakene ikke opprettholdes. Opphør av tiltak, eller avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år, skal regnes som et enkeltvedtak, og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste. Ved en slik begrunnelsesplikt for hvorfor ungdommen *ikke* trenger hjelp, sikres det at barneverntjenesten foretar en grundig vurdering, og synliggjør hvilke vurderinger som er foretatt. I begrunnelsen skal det gis en forklaring på hvorfor det anses som barnets beste at hun/han ikke lenger skal motta hjelp fra barnevernet.

Samarbeid

Dersom tiltak etter barnevernloven ikke skal opprettholdes etter at ungdommen fyller 18 år, bør barneverntjenesten undersøke om ungdommen vil ha behov for bistand fra NAV-kontoret. Barneverntjenesten bør i samråd med ungdommen kontakte NAV-kontoret i god tid før barnevernstiltakene avsluttes for å planlegge overføringen. Barneverntjenesten bør bistå ungdommen i kontakten med NAV-kontoret, og bistå NAV-kontoret med å finne fram til aktuelle tiltak. Det er viktig å sikre at tiltak fra barnevernet og NAV-kontoret henger sammen i tid slik at ungdommen ikke faller ut av tiltak, eller står uten ytelser.

4.3.3 Hva med ungdom som selv oppsøker NAV-kontoret uten at barneverntjenesten er informert?

Ungdom kan oppsøke NAV-kontoret på egenhånd, uten at barneverntjenesten er kjent med dette. Dette kan både skje samtidig med at ungdommen mottar ettervernstiltak, eller etter at ettervernstiltakene er avsluttet. Når nye ungdommer henvender seg, er det derfor viktig at NAV-kontoret spør ungdommen om vedkommende har, eller har hatt tiltak i barnevernet.

Dersom ungdommen fremdeles har ettervernstiltak, bør NAV-kontoret og barneverntjenesten inngå et samarbeid. Dersom ettervernstiltakene er avsluttet, eller ungdommen ikke har hatt ettervernstiltak, bør NAV-kontoret informere om adgangen til angreretten på ettervernstiltak. Dersom ungdommen samtykker, kan NAV-kontoret innhente opplysninger fra barneverntjenesten, eller be barneverntjenesten om å bistå i å finne fram til riktig tiltak for ungdommen.

4.3.4 Skal barneverntjenesten eller NAV-kontoret bistå ungdommen med etablering i egen bolig?

Ungdom som flytter i egen bolig kan enten ha bodd i institusjon, i fosterhjem eller hos foreldre, og mottatt hjelpetiltak. Flytting til egen bolig kan være en del av ettervernstiltaket i barnevernet, eller det kan være et ledd i en overføring til NAV-kontoret. Uavhengig av om barnevernstiltakene skal avsluttes eller ikke, bør barneverntjenesten bistå ungdommen i prosessen med å flytte i egen bolig.

Ansvarsfordeling for å skaffe egnet bolig vil bero på en individuell vurdering av hva slags bolig ungdommen har behov for, og hvordan tjenestetilbudet i kommunen er organisert.

- Dersom ungdommen har behov for treningsleilighet/hybel eller lignende tiltak som barnevernet har ansvar for, er det barneverntjenesten som har ansvar for dette.
- Dersom ungdommen har behov for kommunal bolig, eller hjelp til å finne bolig på det ordinære boligmarkedet, bør barneverntjenesten bistå ungdommen i kontakt med den ansvarlige instansen i kommunen. Noen kommuner har egne boligkontor, andre steder vil dette ligge til NAV-kontoret. Barneverntjenesten bør i god tid før ungdommen er 18 år ta kontakt med NAV-kontoret og/eller boligkontoret for å begynne planleggingen av etablering i egen bolig. Det kan være lang ventetid på kommunal bolig.

Det kan oppstå spørsmål om hvem som skal dekke utgifter til depositum, nødvendig inventar og utgifter til livsopphold og løpende husleie.

Barneverntjenesten og NAV-kontoret bør inngå avtaler som regulerer samarbeid og ansvarsfordeling, når ungdom som skal etableres i egen bolig.

Ansvarsfordelingen i en konkret sak må likevel bero på en individuell vurdering av ungdommens behov.

Både barneverntjenesten og NAV-kontoret har veiledningsplikt, og bør bistå ungdommen i å søke økonomiske ordninger som kan være aktuelle når man flytter i egen bolig. Ungdommen kan ha krav på bostipend fra Lånekassen, dersom det dokumenteres at vedkommende ikke kan bo hos sine foresatte, jf. forskrift for utdanningsstøtte 2016-2017 § 17-2. Det kan også være aktuelt for ungdommen å søke Husbankens ordninger som bostøtte og startlån, se www.husbanken.no.

Uavhengig av hvem som dekker de ulike utgiftene, vil tiltak som miljøarbeider, støttekontakt mv kunne opprettes/opprettholdes som tiltak etter barnevernloven fram til ungdommen er 23 år, dersom barneverntjenesten i samråd med ungdommen vurderer at det er behov for det.

Et eksempel på ansvarsfordeling kan være at barneverntjenesten, med depositum og nødvendig inventar, yter støtte til selve etableringen, samt bistår ungdommen med boligsosial oppfølging, mens NAV-kontoret dekker løpende utgifter til livsopphold og husleie, og gir arbeidsrettet oppfølging.

4.3.5 Hva hvis ungdommen ønsker å etablere seg i kommunen hvor vedkommende har bodd på institusjon eller i fosterhjem?

Ungdom som har bodd på institusjon eller i fosterhjem, kan føle tilhørighet til stedet og ha et ønske om å etablere seg i den kommunen der institusjonen eller fosterhjemmet ligger. Dette kan være en annen kommune enn den kommunen som hadde omsorgsansvaret for barnet.

Lovens utgangspunkt er at det er barneverntjenesten i kommunen som hadde omsorgsansvaret, som også har ansvaret for ettervernstiltak. Dette er et unntak fra prinsippet om at det er den kommunen ungdommen oppholder seg i, som er ansvarlig for å yte nødvendig hjelp og iverksette tiltak for ungdommen jf. barnevernloven § 8-1.

Siden kommunen som hadde omsorgsansvaret også har ansvar for ettervernstilbudet, innebærer det at kommunen må følge opp ungdom som oppholder seg i andre deler av landet. Barneverntjenesten skal vurdere behovet til ungdom som bosetter seg i andre kommuner på lik linje med ungdom som bor i kommunen.

Dersom en ungdom for eksempel har behov for regelmessig oppfølging for å kunne bo i egen bolig, må barneverntjenesten sørge for at ungdommen får dette tilbudet selv om det ikke er praktisk mulig for barneverntjenesten selv å følge opp. Eksempel på slik oppfølging kan være å ansette en miljøarbeider på deltid i bostedskommunen.

Vurderingen av hvorvidt det er barneverntjenesten eller NAV-kontoret som skal ha ansvar for ungdommen, må ta utgangspunkt i ungdommens behov. At ungdommen bor langt unna den barneverntjenesten som har ansvaret, er ikke relevant i vurderingen av om ungdommen har behov for ettervern. Kommunen som hadde omsorgsansvaret, har også ansvar for å kontakte ungdom som har takket nei til ettervernstiltak, for å høre om de har ombestemt seg.

Dersom ungdommen også vil ha behov for hjelp fra NAV-kontoret, er det viktig at barneverntjenesten kontakter NAV-kontorene i begge kommunene (dvs. i kommunen som hadde omsorgsansvaret, og kommunen ungdommen skal bosette seg i). Dette for å sikre at ungdommen får nødvendige tjenester samt ivareta en eventuell refusjonsadgang, jf. sosialtjenesteloven § 3 tredje ledd.